

Асафайло В.В.
*аспірант кафедри соціології та психології
факультету психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»*

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ДИСКУРС В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА СКЛАДОВІ

Протидія політичній корупції є важливим завданням для тих країн, які ставлять метою економічний розвиток та політичну стабільність. Протидія політичній корупції - це багатовимірна проблема, яка має не лише політичну, а й економічну, соціальну, історичну, культурну складові. Саме тому, найбільш ефективним та, водночас, найскладнішим засобом протидії політичній корупції виступає формування сталих демократичних інститутів влади. У сучасних умовах для ефективної протидії політичній корупції недостатньо лише створити антикорупційні інститути; потрібна постійна увага до простору політичних комунікацій, формування справжнього «антикорупційного дискурсу».

Особливої ваги та актуальності набуває проблема формування антикорупційного дискурсу у пострадянських країнах, які стали на шлях демократизації: тут ситуація значно ускладнюється тим, що у посттоталітарних суспільствах не було сформовано дієвих інституційних запобіжників корупції.

Політична корупція є складовою процесу делегітимації влади, бо є цілком нелегітимним використанням політиками та чиновниками (учасниками політичного процесу та публічного адміністрування) власних повноважень та можливостей з метою отримання незаконної вигоди. У традиції публічного вибору говорять про намагання політичних суб'єктів отримати ренту від державної посади.

Важливість проблеми протидії політичній корупції у процесі демократизації обумовила появу достатньо великої кількості ґрунтовних праць, присвячених окремим аспектам протидії політичній корупції, серед яких слід відзначити праці Р. Андерсона, В. Андрущенко, О. Бабкіної, С. Беркмана, Є. Головахи, В. Горбатенка, В.С. Зеленецького, Роберта С. Лейкена, В. Полохала, М. Розумного, Д. Яковлева, ін.

В Україні боротьба з корупцією була проголошена важливою складовою реформ, а проблема протидії корупції увійшла до порядку денного суспільства, мас-медіа та політичного класу. При цьому, відповідно до даних «Transparency International» 56% громадян України визначають корупцію як одну з головних проблем у державі, майже половина вважає, що на урядові рішення впливають олігархи, а 86% негативно оцінюють спроби української влади викоринити корупцію (понад 70 відсотків переконані, що уряд не зацікавлений у протидії корупції) [Див. детал.: 1].

Джерелом політичної корупції виступає система радянських зв'язків епохи дефіциту та державного розподілу більшості суспільних благ, яка у подальшому трансформувалась у пострадянську систему перерозподілу влади та власності, утворення та діяльності фінансово-промислових груп, які жили з «сірої» та тіньової економіки. Варто погодитись із тим, що «Українське суспільство повинно вирішувати проблеми, породжені соціалістичною моделлю модернізації, при цьому традиційні джерела солідарності потребують заміни на рефлексивне конструювання соціальних відносин і нормативних угод. У той же час, у процесі соціальної інтеракції, яка змінює традиційні форми панування та трансформує політичні інституції, з'являються нові виклики...» [2, с. 155]. Саме тому слід говорити про чітке розмежування понять «політичної» і «бюрократичної» корупції у антикорупційному

дискурсі.

Сучасний соціум постає як мережа комунікацій, що характеризується самореферентністю та аутопоезисом (відповідно до теорії Н. Лумана та У. Матурано), а отже - особливої ваги набуває комунікативний вимір запобігання та протидії політичній корупції. Можна стверджувати, що корупційні відносини не стали сприйматись суспільством як девіантні, а отже, можна говорити про несформованість антикорупційного дискурсу ані серед політичної еліти, ані у повсякденних соціальних інтеракціях українських громадян. Тобто, протидія корупції сприймається як виклик традиціям, дія всупереч встановленим нормам, як героїчний акт.

Формування антикорупційного дискурсу має виступати складовою більш широкої стратегії: трансформації пострадянської системи у напрямку забезпечення переведення діяльності політичних акторів з площини реалізації та захисту власного (приватного) егоїстичного інтересу у площину задоволення суспільного (публічного) інтересу.

В Україні прийнято спеціальний антикорупційний закон та ряд інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією та спеціальну антикорупційну програму, запроваджено систематичне проведення організаційних заходів з питань протидії політичній корупції тощо. Ця проблема постійно висвітлюється у мас-медіа у вигляді журналістських розслідувань, репортажів, повідомлень.

Українське суспільство зробило важливий крок у протидії політичній корупції - у інформаційному просторі створено атмосферу неприйняття корупції, а на рівні громадської думки закріплено тенденції до сприйняття корупції як негативного явища.

Натомість, виявилось, що навіть такі важливі кроки та масштабні заходи поки ще не призвели до відчутних на загальносуспільному рівні позитивних результатів у справі протидії політичній корупції (якщо не брати до уваги декілька окремих резонансних справ та медіа-скандалів). Це зумовлено як інерцією пострадянської політичної системи так і низкою політичних, економічних, організаційних, управлінських, правових, ідеологічних факторів. Але все-таки головна роль у протидії політичній корупції належить саме політичним та державним інституціям, які мають усі необхідні важелі впливу для формування антикорупційного дискурсу.

Також формування антикорупційного дискурсу неможливе без глибокого фахового аналізу та послідовного наукового забезпечення, що передбачає визначення факторів політичної корупції та їх реального наукового моніторингу на основі соціологічних методів (оцінки здійснюваних заходів за допомогою моніторингу, опитувань, контент-аналізу, івент-аналізу, ін.).

Таким чином, протидія політичній корупції у процесі демократизації в Україні не може обмежуватись лише інституційним виміром, тобто створенням та ефективною діяльністю державних антикорупційних органів. Вона обов'язково має враховувати комунікативний вимір та формувати антикорупційний дискурс у просторі політичних комунікацій з метою включення питання протидії корупції до порядку денного суспільства і влади, впливу на громадську думку, підвищення громадської та політичної активності.

Література

1. Власенко В. Transparency International: Українці вкрай невдоволені рівнем боротьби з корупцією [Електронний ресурс]. - 16.11.2016. - Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/transparency-international-3 6403880>
2. Яковлев Д.В. Alea jacta est: вибір як елемент соціальної взаємодії / Д.В. Яковлев

// «Пріоритетні напрямки розвитку суспільних наук у 21 столітті»: матеріали міжнародної наукової конференції (м. Херсон, 27-28 лютого 2015 року). - Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015 - С. 155-159.